

MAK2030 probleemide rühm:

METSAUENDAMISELE JA SELLEGA KAASNEVATELE METSAKASVATUSLIKELE TEGEVUSTELE EI PÖÖRATA ERAMETSADES PIISAVAT TÄHELEPANU, MISTÕTTU VÄHENE METSADE PUIDULINE VÄÄRTUS JA HÜVISTE PAKKUMISE VÕIME

FE Kriteerium 3: Metsade tootlike (puiduliste ja mitte-puiduliste) funktsioonide säilitamine ja ergutamine

FE Kriteerium 4: Metsaökosüsteemide bioloogilise mitmekesisuse säilitamine, kaitsmine ja asjakohane parendamine

Töörühma probleemid	1
Alusuuring	2
Keskkonnaministeeriumi lisatud taustamaterjal	3
Probleem K 3.1 (kultuuri töörühm)	5
Probleem nr K 4.14 (majanduse töörühm)	5
Probleem K 4.15 (majanduse töörühm)	7
Probleem nr 4.18 (majanduse töörühm)	8

Töörühma probleemid

Kultuur: K.3.1 Kõik metsa majandajad ei järgi metsa majandamise head tava

Majandus: K.4.14 **Erametsad ei uuene okaspuuga (Ettepanekus: Erametsade puuliigiline koosseis on muutunud majanduslikult väheväärtuslike puuliikide suunas)**

Majandus: K.4.15 Erametsade uuendamiseks ei jätku metsakultiveerimismaterjali

Majandus: K.4.18 Kvalifitseeritud kategooriate metsaseemne puudus

Erametsad ei uuene okaspuuga raiesmike vähese kultiveerimise ja hooldusraiate (valgustus) vähese tegemise tõttu. Raiesmike vähene uuenemine okaspuuga on seotud ka ulukikahjudega. Probleem on ka seemlate, sealhulgas tulevikku silmas pidades Eesti looduslike laialehiste puuliikide seemlate vähesus.

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ajal on raiutud erametsamaadel toimunud looduslik uuenemine peamiselt lehtpuudega, okaspuu noorendikud moodustavad noorendike hulgast vaid 15,6%. See ei taga puidutööstuse konkurentsivõimet. Metsa ei uuendata samaväärselt. Keskkonnaameti 2014. aasta lageraielade inventuur näitas, et eelmise põlve peapuuliigiga uueneb männikute lageraielankidest 7% (RMK 43%), kuusikute lageraielankidest 12% (RMK 88%) ja kaasikute lageraielankidest 99% (RMK 27%). Keskkonnaameti hinnangul uuendati 2017. aastal istutamise ja/või külviga erametsades uuendusraielankidest umbes 35%.

2016. aastal kasutati eramaal metsade uuendamiseks ja metsastamiseks 8,7 miljonit metsataime. Kehtiv metsanduse arengukava näeb ette, et 2020. aastaks peavad erametsaomanikud uuendama 40% uuendusraialadest istutamise ja/või külviga, milleks on vaja umbes 11,7 miljonit metsataime aastas. Kui soovitakse kasutada vaid Eestis kasvatatud metsataimi, on aastas vaja hinnanguliselt viis miljonit metsataime rohkem kasvatada. Noorendike hooldust tehti Euroopa Liidu rahastatava toetuse abil aastatel 2007–2015 kokku 24 620 hektaril, mis moodustab

väljaspool riigimetsamaad asuvate noorendike pindalast vaid 13%. Ulukikahjustuste tõttu hävivad rajatud kultuurid ning seetõttu metsaomanik ei soovi uuendada piisavalt okaspuudega. Seetõttu uuendatakse või uueneb mets kasvukohale tihti majanduslikult sobimatu puuliigiga.

Alusuuring

Männi osatähtsus 1958 ja 1975. aastast (41,9 ja 40,6%) on langenud aastateks 2015 ja 2016 (32,6%) 8 - 9% võrra. Kuuse osakaal 1988. aastast (23,5%) on langenud 2015. ja 2016. aastaks ca 17% peale. Lehtpuude osatähtsus on 2016. a (Ks, Hb, Lm, Lv) kokku 48,5%, 1958. a 34,8%. Seejuures halli lepa osakaal on suurenenud 5,5% ehk 47 tuhandelt hektarilt (1958) 196 - 198 tuhandeni. Hall lepp ja kuusk aga jagavad samu kasvukohti.

Eesti metsade seisundi takseerimine ja seire ei anna piisavat infot metsade multifunktsionaalse seisukorra hindamiseks. Metsa majanduslike funktsioonidena nähakse valdavalt metsa puidulist ja süsinikusidumise väärtust, vähe on aga infot mittepuidulistest majanduslikest, ökoloogilistest, kultuurilistest ja sotsiaalsetest väärtustest.

Mittepuidulise tootesektori osale metsade majandusliku arengu raames pööratakse suhteliselt vähe tähelepanu ning selle kohta ei koguta samal määral statistikat kui puidusektori osas. Lageraied häirivad nii turismisektorit kui ka metsade sotsiaalset ja rekreatsioonilist funktsiooni ning puistute struktuurse ühtlustamise kaudu vähendavad bioloogilist mitmekesisust. Asulates elavatest inimestest on looduslikus seisundis mets kaugel: väherakendatud on asulalähedaste metsamaade kultuurilis-inspireeriv, hariduslik ja puhkeväärtus. Sellise ühefunktsionaalse metsakorraldamise praktika jätkumine ja puistu struktuuri optimeerimine puidutootmisele ohustab teiste metsaga seotud hüvede tulevikku.

Alusuuringu soovitused

Eesmärk võiks olla ökoloogiliste, majanduslike ja esteetiliste funktsioonide täitmiseks okaspuuliikide aktiivne kasvatamine neile sobivates kasvukohtades, mis on eelduseks väärtusliku tulevikumetsa saamiseks.

Ökoloogiliselt on võimalikud alternatiivid nii okaspuu- kui segamets. Okaspuukultuuri rajamisel tuleb sinna üldiselt piisaval hulgal looduslikku lehtpuu uuendust, mille säilitamisel hooldusraiate käigus on võimalik kujundada produktiivne ja elujõuline okaspuu-lehtpuu segamets. Metsamajanduslike tööde käigus kombineerida erinevaid metsauuenduse meetodeid ja hooldusvõtteid, mis soodustavad okaspuuenamusega segapuistute kujunemist ning parandavad puistute tootlikkust ja stabiilsust. Katseliste raiete ning uuringute abil tuleb välja töötada segapuistute optimaalsed koosseisu kombinatsioonid peamistes kasvukohatüüpides.

Metsade uuendamine istutuse/külviga riigimetsas vähemalt 70%, uuendusraie aladest, seejuures okaspuukultuuride osakaal oleks vähemalt 90%. Erametsades aastaks 2030 uuendada 40% uuendusraiealadest okaspuudega.

Eesmärgi saavutamiseks on vaja tagada metsauuendamiseks vajaliku kvaliteetse okaspuuseemne olemasolu. Looduslikule uuenemisele jäetavatel aladel tagada peapuuliikide uuenduse tekke tulemuslik soodustamine. Tagada mitmekülgset tähtsust omavate kvaliteetsete ja elujõuliste männi seemnepuude vajalik hulk, mida on vähendatud lehtpuude mittekvaliteetsete säilikuude massiga. Metsauuendustööde raskuse ja tööjõu vähesuse tõttu tuleb arendada metsauuendustööde tehnoloogiat, mille üheks teeks on masinaga üheaegne maapinna ettevalmistamine koos potitaimede istutamisega. Kriitiliselt hinnata ümber metsa

uuendamiseks kasutada lubatud puuliikide ja uuenenuks hindamisel arvesse võetavate puuliikide nimistu metsa majandamise eeskirjas.

Võimalusel tuleks soodustada segametsade kujunemist. Metsamajanduslike tööde käigus kombineerida erinevaid metsauuenduse meetodeid ja hooldusvõtteid, mis ühelt poolt soodustavad segapuistute kujunemist ning teiselt poolt parandavad puistu tootlikkust ja stabiilsust. Näiteks okaspuukultuuri rajamisel tuleb sinna üldiselt piisaval hulgal looduslikku lehtpuu uuendust, mille säilitamisel hooldusraiate käigus on võimalik kujundada produktiivne ja elujõuline okaspuu-lehtpuu segamets. Sarnaselt võiks looduslikule uuenemisele jäetavatel lehtpuuenamusega raiesmikel soodustada okaspuu loodusliku uuenduse teket.

Tekitada kompensatoorne süsteem, milles on võimalik innovatiivsete võtetega paiguti puidutootmist intensiivistada, samal ajal teisel elustikurikast ja sotsiaal-kultuuriliselt väärtuslikku metsaala laiendades. Kompensatoorse intensiivistamise kõrval tuleks majandusmetsades arendada, uurida ja soosida (nt toetuste ümbersuunamise ja teavitustöö abil) püsimetsandust. Seda just hõredat puistut ja/või häile vajavate ökoloogiliste rühmade ja lageraiete negatiivsete mõjude piiramiseks. Selgitustööd tuleks teha, et säilikpuud oleks ökoloogiliselt väärtuslikumad: gruppidena, pikaealised lehtpuuliigid, suuremad ja erikujulised puud. Lisaks tuleks seisvaid surnud puid paremini säilitada. Kuivendussüsteemide rekonstrueerimisel oleks vaja nõuda leevendusveekodude ja -märgalade loomist. Männikutes, kui vastupidavates puistutes, tuleks tõsta (ajutiselt) raievanuseid riigimetsades või üleriigiliselt, et võimaldada jämedama sortimendi väljaraiet samas mahus ka tulevikus.

Metsade multifunktsionaalsust tuleks edendada riigimetsades ning tugisüsteemide (toetused, maksud, info, ühingud jne) abil ka erametsades. Näiteks võiks intensiivse puidutootmise toetused asendada teisi metsa funktsioone majanduslikult väärtindavate toetustega.

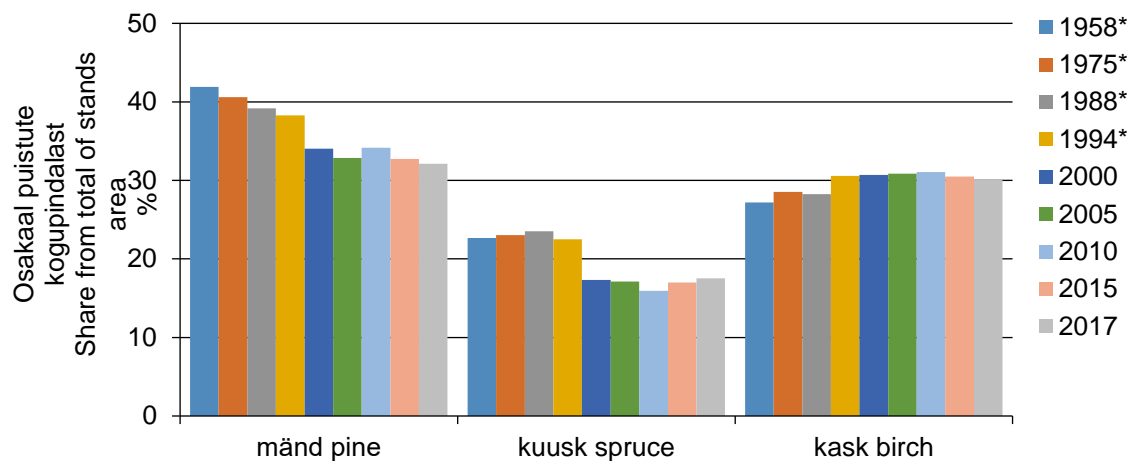
Kehtivas metsaseaduses ja metsa majandamise eeskirjas fikseeritud valikraie põhimõtted ei vasta Euroopa arusaamadele valikraiest ja püsimetsast. Vajalikud on teadusuuringud nii raietüüpide mõjust kui ka okas- ja segametsa stabiilsusest. Vajalik on metsaomanike koolitus ja turberaiete ja valikraie näidisalade rajamine.

Keskkonnaministeeriumi lisatud taustamaterjal

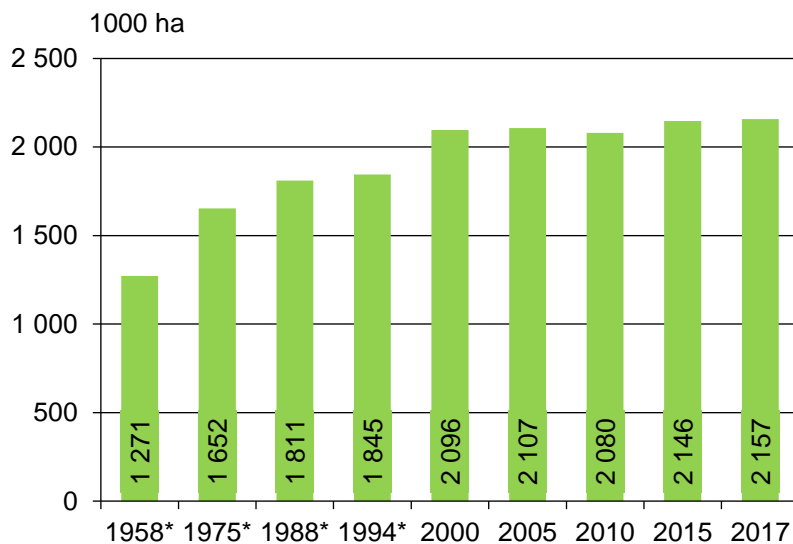
Erametsade puuliigiline koosseis

2018.aastal tehti Keskkonnaameti poolt metsauuenduse hindamist kokku 10 072 hektaril. Tähtaegselt (5 aastat peale lageraiet) oli uuenemata 263 ha, mis moodustab 6,5% üle vaadatud lankide pindalast, mis oleksid pidanud olema juba uuenenud. Ülevaatusena oli kaasikutest uuenenud kasega 59% ja haavaga 20%, kuusikutest oli uuenenud 64% kasega ja 21% haavaga. Männikutest oli uuenenud 69% kasega ja 14 % männiga.

Puuliikide osakaalu muutumine (aastaraamat „Mets 2017“)

Puistute pindala muutumine

Metsakultiveerimismaterjal

Metsaistutusmaterjali toodang on küll võrreldes 2010.a suurenenud, kuid seoses erametsas metsauendamise mahu kasvuga ei ole erametsaomanikele kodumaist metsaistutusmaterjali jätkunud. Puudujäägi katmiseks on metsaistutusmaterjali valdavalt sisse toodud Lätist ja Leedust. Keskkonnaameti info kohaselt on viimase 3 aasta jooksul toodud naaberriikidest sisse 11,3 miljonit metsataime. 2018 aastal uuendati ca 8300 hektari erametsa.

2019 aasta kevadeks on Eestis erataimlates kasvatatud taimi Keskkonnaameti antud hinnangu kohaselt ca 8,4 miljonit.

RMK seemnemajanduse eesmärk on tagada Eesti metsade metsapuuseemne vajaduse rahuldamine. 2018 aasta lõpu seisuga on kuuse seemne jääk 4 934 kg, millest 270 kg on kategooriaga „kvalifitseeritud“ (ehk seemla seeme).

Männi seemnevaru 2018 aasta lõpu seisuga on 3070 kg, millest seemlaseemet on 868 kg. Kase seemne varu on 239 kg ning seemlaseemet ei ole.

Tootvaid kuuse seemlaid täna on 2 pindalaga 32,1 ha. 7 kuuse seemlat (pindalaga 101 ha) on hetkel liiga noored, et sealt seemet varuda.

Metsa majandamise hea tava

Metsa majandamise hea tava all mõistetakse metsa heaperemehelikku ja erinevate huvidega arvestavat majandamist, mis ei pea alati omama seaduslikku kaitset ning mis on vabatahtlikel alustel.

Igal metsa- ja puidutööstuse ettevõttel on oma spetsiifika ja seetõttu ka erinev taust heade tavade arusaamisel.

Kui RMK on sätestanud oma metsamajandamise hea tava üksikasjaliku juhisena, siis Eesti Metsaseltsi egiidi all koostatud dokument on pigem esimene samm metsandusega seotud põhimõtete korrastamisel ja metsasektori erinevate osapoolte põhimõtete ühisosa leidmisel.

Head tavad on leitavad ja nendega liitunud organisatsioonid on leitavad siit:

<http://www.metsaselts.ee/metsa-majandamise-hea-tava>

<https://www.rmk.ee/metsa-majandamine/metsamajandus/strateegiad-ja-moisted/metsamajandamise-hea-tava>

Probleem K 3.1 (kultuuri töörühm)

1.	Probleemi sõnastus	Kõik metsa majandajad ei järgi metsa majandamise head tava
2.	Probleemi kirjeldus	Metsa majandamise hea tava sisaldab ühiskonnale vastuvõetavaid väärtushinnanguid, mis ei oma seadusandlikku kaitset. Vabatahtlikku metsa majandamise head tava on vähe tutvustatud ja rakendatud.
3.	Miks see on tähtis?	Metsade majandamise kultuuri ja maine parandamiseks, sh metsalinnustiku hoidmiseks.
4.	Kelle jaoks on see probleem?	Kogu ühiskonna jaoks.
5.	Kas tegu on metsandusliku probleemiga? Kus on probleemi juured?	Jah.
6.	Mis faktid toetavad/ei toeta probleemi olemasolu?	
7.	Kas probleem on lahendatav	Jah. Kaaluda metsa majandamise hea tava täiendamist.
8.	Mis juhtub kui probleemiga ei tegeleta?	
9.	Ümbersõnastamine	
10.	Otsus	Probleem sõnastatud.

Probleem nr K 4.14 (majanduse töörühm)

1.	Probleemi sõnastus	Erametsad ei uuene okaspuuga
2.	Probleemi kirjeldus	Taasiseseisvunud vabariigi ajal on raiutud erametsamaadel toimunud looduslik uuenemine peamiselt lehtpuudega, okaspuu noorendikud moodustavad vaid 15,6%. Tagamaks puidutööstuse konkurentsivõime pikaajaliselt tuleb

		<p>metsauuendusse investeerida teadlikult ja senisest oluliselt rohkem. Metsa uuendamisel on vajalik samaväärne taastamine. Aastal 2013 moodustas erametsamaa lageraie pindalast toetustega istutatud metsamaa 4% ja kogu erametsamaal taastati istutusega lageraiealadest 13%. Metsauuendamise teatamise kohustust alates aastast 2014 enam pole ja seetõttu puuduvad hilisema perioodi kohta planeeritud metsauuenduse andmed. Eestis kokku kasutati 2016. aastal metsade uuendamiseks ja metsastamiseks 28,9 miljonit metsataime, sellest 8,7 miljonit erametsas ja 20,2 miljonit riigimetsas. Metsanduse arengukava näeb ette, et aastaks 2020 peavad erametsaomanikud uuendama 40% uuendusraie aladest istutamise ja/või külviga. Istutamiseks on vaja 11,7 miljonit metsataime aastas. Juhul, kui Eestisse sisse toodud metsataimede kogus asendada Eestis toodetava koguste hulka, on vajalik juurde kasvatada ligikaudu viis miljonit metsataime. Noorendike hooldust tehti Euroopa Liidu poolt rahastatava toetuse abil 2007-2015 kokku 24 620 ha, mis moodustab 13% noorendike pindalast välja pool riigimetsamaad.</p> <p>Nt Soomes leiti metsamajandamise 100 aasta stsenaariumide modelleerimisel, et lähtudes tänasest metsaressursi struktuurist peab metsamajandamise fookus olema uuendamisel ja noorte puistute hooldusel kui eesmärgiks on pikaajaliselt tagada ja suurendada metsade tootlikkust. Intensiivsetes metsamajandamise stsenaariumides on võimalik raiemaht 40% suurem kui tänane raiemaht.</p> <p>Uluki kahjustuste tõttu hävivad rajatud kultuurid ning seetõttu metsaomanik ei soovi uuendada piisavalt okaspuudega. Sellest tulenevalt uuendatakse või uueneb mets kasvukohale tihti majanduslikult sobimatu puuliigiga.</p>
3.	Miks see on tähtis?	Metsamaa tootlikkuse potentsiaal jääb piisavalt kasutamata
4.	Kelle jaoks on see probleem?	Metsaomanikud, metsatööstus ja riik
5.	Kas tegu on metsandusliku probleemiga? Kus on probleemi juured?	<p>Jah</p> <p>Probleemi juured:</p> <p>Ühiskonna suhteline vaesus ning sellest tulenevalt üheksakümnendatel ning käesoleva sajandi alguses metsaomanike soov raietegevusest teenitud raha kasutada enda elujärje parandamiseks. Investeeringud metsakasvatusele olid tagasihoidlikud.</p> <p>Riigi leige suhtumine metsauuenduskohustuse täitmisesse (sanktsioone metsauuenduskohustuse süstemaatiliste rikkujate suhtes rakendatud ei ole)</p> <p>Metsauuendusmaterjali nappus (nö uuem probleem – tekkinud viimastel aastatel, mil metsauuenduse mahud erametsades on oluliselt kasvanud)</p>
6.	Mis faktid toetavad/ei toeta probleemi olemasolu?	Viimase 60 aastaga on üle nelja korra suurenenud haavikute, neljakordistunud hall-lepikute ja 3,6 korda on suurenenud sanglepikute pindala. Samal ajal on kasvanud kogu metsamaa pindala 1,6 korda, kuuse pindala 1,3 ja männi pindala 1,2 korda (Mets 2016 tabel 1.4.1). 25 aastastes erametsades okaspuu

		<p>enamusega puistud tööstuse vajaduse ning seonduva puitkütuste tootmise ressursi (2015 kasutati energeetilistel eesmärkidel kokku 7,1 mln tm) katmiseks pikas perspektiivis sisuliselt puuduvad. Kui männi ja kuuse enamuspuliigiga küpse mets moodustab riigimetsamaal 51,4% küpsest metsast ja noorendikud moodustavad 54%, siis teistel valdajatel moodustab männi ja kuuse enamuspuliigiga küpse mets 26,6%, okaspuu noorendikud moodustavad vaid 15,6% .</p> <p>Keskonnaameti 2017 a. metsakaitse ekspertiiside alusel määratud kahjustajate kokkuvõte (ha) I-IV kvartal</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Maa-kond</th> <th>MKE pindala (ha)</th> <th>Uluki d</th> <th>Torm</th> <th>Juure mädanik</th> <th>Üle ujutus</th> <th>Putuk kahjurid</th> <th>Seenhaigused</th> <th>Muud</th> <th>Tuli</th> <th>KOKKU (ha)</th> <th>Vuuh</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Kokku ha</i></td> <td>3086</td> <td>1578</td> <td>723</td> <td>256</td> <td>180</td> <td>236</td> <td>196</td> <td>52</td> <td>17</td> <td>3238</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Maa-kond	MKE pindala (ha)	Uluki d	Torm	Juure mädanik	Üle ujutus	Putuk kahjurid	Seenhaigused	Muud	Tuli	KOKKU (ha)	Vuuh	<i>Kokku ha</i>	3086	1578	723	256	180	236	196	52	17	3238	
Maa-kond	MKE pindala (ha)	Uluki d	Torm	Juure mädanik	Üle ujutus	Putuk kahjurid	Seenhaigused	Muud	Tuli	KOKKU (ha)	Vuuh															
<i>Kokku ha</i>	3086	1578	723	256	180	236	196	52	17	3238																
7.	Kas probleem on lahendatav	Jah																								
8.	Mis juhtub kui probleemiga ei tegeleta?	Puidutööstuse varustatus kvaliteetse metsamaterjaliga kannatab, riigi maksutulu ja inimeste heaolu langeb.																								
9.	Ümbersõnastamine																									
10.	Otsus	Probleem sõnastatud. Probleemi alla ühendatud J.Auna probleem nr 3																								
11.	Sotsiaali kommentaar	Seostub kaudselt sotsiaalvaldkonna probleemiga „Metsanduse potentsiaali maapiirkondades töökohtade loomiseks ei ole efektiivselt kasutatud“ Selgitus: Metsakasvatustlike tööde (metsaistutus, metsauuenduse hooldus ja valgustusraie) suurem maht erametsades võimaldaks metsanduse potentsiaali töökohtade loomises efektiivsemalt kasutada. Lisaks suuremale tööhõivele paraneks metsade tootlikkus ja okaspuude osakaal ning pikemas perspektiivis paraneks puidutööstuse varustatus metsamaterjaliga.																								

Probleem K 4.15 (majanduse tööühm)

1.	Probleemi sõnastus	Erametsade uuendamiseks ei jätku metsakultiveerimismaterjali
2.	Probleemi kirjeldus	Istutamiseks ei jätku piisavalt taimi. Metsataime tootjatel ei ole investeerimiskindlust ja/või investeerimiseks vajalikke vahendeid.
3.	Miks see on tähtis?	Erametsad jäävad uuendamata
4.	Kelle jaoks on see probleem?	Metsaomanikud ja riik
5.	Kas tegu on metsandusliku probleemiga? Kus on probleemi juured?	Jah
6.	Mis faktid toetavad/ei toeta	Omakasvatatud taimi Eestis 2017 aastal erametsade uuendamiseks nappis ning seetõttu toodi naaberriikidest lisaks 4,1 miljonit taimi. Eestisse toodud taimede seas olid ka meilt

	probleemi olemasolu?	väljaviidud puuseemnetest teistes liikmesriikides kasvatatud taimed. Populaarseim sisseveoartikkel oli paljasjuurne kuusetaim, mis moodustas kõigist imporditud metsataimedest 66%.
7.	Kas probleem on lahendatav	Jah. Erinevad võimalused.
8.	Mis juhtub kui probleemiga ei tegeleta?	Metsad uuenevad looduslikult majanduslikult vähemtähtsamate liikidega.
9.	Ümbersõnastamine	Ümbersõnastatud. Algne sõnastus oli: Metsakultiveerimismaterjali ei jätku
10.	Otsus	Probleem sõnastatud. Täiendatud M. Parve andmetega metsauuendusest
11.	Sotsiaali kommentaar	Probleem on olemas ja vaja teemaga tegeleda.

Probleem nr 4.18 (majanduse töörihm)

1.	Probleemi sõnastus	Kvalifitseeritud kategooriate metsaseemne puudus					
2.	Probleemi kirjeldus	Puudu on kuuse, kase ja sanglepa seemlaseemnest. Osati on probleem tingitud sellest et seemlate pindala on väike. Kõik seemlad on riigi omanduses. Nõudlus on viimastel aastatel suurenenud.					
3.	Miks see on tähtis?	Metsade tootlikkuse ja puidu kvaliteedi parandamiseks.					
4.	Kelle jaoks on see probleem?	Metsaomaniku, puidutööstuse, Riigi					
5.	Kas tegu on metsandusliku probleemiga? Kus on probleemi juured?	Jah, 80ndate lõpus ja 90ndate alguses jäid seemlad rajamata. Samuti on kuuseseemlates putukakahjustajate ja seenkahjustajate osakaal suur. Probleemi põhjuseks on osaliselt ka kliima soojenemine.					
6.	Mis faktid toetavad/ei toeta probleemi olemasolu?	Riiklikku seemnevaru ei ole.					
		Puuliik	Seemla arv (tk)	Pindala ha	Rajamise aeg	Kandvuse algus	Märkused
		Kask	3	4,35	2005-17	2020-2032	noor
		Kuusk	2	32,1	1965-1982		tootev
		Kuusk	7	101,45	2005-2018	2025-2038	noor
		Mänd	8	118,73	2001-2018	2021-2033	noor
		Mänd	8	86,28	1966-2000		tootev
		Lehis	1	1,34	1965-1972		tootev
		Sanglepp	3	2,15	2007-2017	2020-2026	noor

7.	Kas probleem on lahendatav	Jah, pikaajaliselt. Tegeleda tuleks ka Eesti looduslike laialehiste liikide (tamm, saar, jalakas, künnapuu, vaher) seemlate rajamise vajaduse uurimisega.
8.	Mis juhtub kui probleemiga ei tegeleta?	Metsade tootlikkus ei tõuse või langeb
9.	Ümbersõnastamine	
10.	Otsus	Probleem sõnastatud